



Sygn. akt I CSKP 157/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 listopada 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Paweł Grzegorczyk

SSN Krzysztof Strzelczyk

w sprawie z powództwa Niestandaryzowanego Sekurytyzacyjnego Funduszu
Inwestycyjnego Zamkniętego w W.
przeciwko M. W.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 26 listopada 2021 r.,
skargi kasacyjnej pozwanego
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 20 listopada 2017 r., sygn. akt V ACa [...]

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania i
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

W pozwie wniesionym w dniu 15 czerwca 2015 r. powód Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty z siedzibą w W. wniósł o uznanie

za bezskuteczną w stosunku do niego czynności prawnej polegającą na zawarciu w dniu 8 kwietnia 2011 r. dwóch umów darowizny, na podstawie których R. W. przeniósł na pozwanego M. W. własność nieruchomości położonych przy ul. M. w W., dla których Sąd Rejonowy w W. prowadził księgi wieczyste o numerach [...]0 i [...]3.

Wyrokiem z dnia 17 grudnia 2015 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił powództwo i rozstrzygnął o kosztach procesu. Ustalił, że w dniu 25 kwietnia 2008 r. R. W., prowadzący działalność gospodarczą pod firmą R. [...] z siedzibą w W., zawarł z Bankiem [...] S.A. umowę o kredyt w rachunku bieżącym nr [...]. Na podstawie tej umowy wymieniony Bank udzielił R. W. kredytu w wysokości 200 000 zł, zaś dłużnik zobowiązał się do jego spłaty w terminie do dnia 24 kwietnia 2009 r. W ramach prawnych zabezpieczeń wierzytelności wynikającej z tytułu zawartej umowy kredytobiorca wystawił weksel własny in blanco wraz z deklaracją wekslową oraz poddał się egzekucji, upoważniając bank do wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego. Bank [...] S.A. w dniu 13 lipca 2010 r. wystawił przeciwko dłużnikowi i jego małżonce bankowy tytuł egzekucyjny, w którym określił wysokość należności głównej wraz z odsetkami umownymi na kwotę 157 847,56 zł. Postanowieniem z dnia 4 listopada 2010 r. referendarz sądowy w Sądzie Rejonowym w W. zaopatrzył powyższy tytuł egzekucyjny w klauzulę wykonalności z zastrzeżeniem, że egzekucja kwoty dochodzonej na podstawie tego tytułu wykonawczego nie może przekroczyć sumy 400 000 zł. Tytuł wykonawczy sporządzony został w dniu 21 stycznia 2011 r.

Na mocy umowy darowizny z dnia 8 kwietnia 2011 r., zawartej w formie aktu notarialnego pomiędzy R. W. i jego ojcem M. W., pozwany stał się jedynym właścicielem lokali o numerach [x.] oraz [y.] położonych przy ul. M. w W., dla których prowadzone są księgi wieczyste o numerach [...]0 i [...]3.

Pismem z dnia 28 września 2011 r. Bank wezwał R. W. do zapłaty kwoty 176 659,66 zł, jednocześnie informując, iż w przypadku niewykonania powyższego zobowiązania zamierza dokonać sprzedaży wierzytelności wraz z wszelkimi związanymi z nią prawami oraz zabezpieczeniami. Na dzień 31 stycznia 2012 r. wysokość wierzytelności przysługującej Bankowi [...] S.A. względem R. W. wynosiła kwotę 113 871,40 zł. W dniu 29 lutego 2012 r. Bank [...] S.A. zbył na rzecz powoda

wszystkie posiadane wierzytelności z tytułu należności głównej (kapitał) wynikające z zawartych umów kredytowych (poza kredytami konsumenckimi). W załączniku stanowiącym integralną część umowy pod pozycją 92 wskazano, iż R. W. pozostaje dłużnikiem Banku, a jego zadłużenie (wysokość kapitału) na dzień cesji wierzytelności wyniosło 131 046 zł. Pismem z dnia 1 marca 2012 r. powód zawiadomił R. W. o nabyciu powyższej wierzytelności i wezwał go do zapłaty kwoty 150 640,61 zł, na którą składała się należność główna (kapitał) w kwocie 97 569,84 zł oraz świadczenia uboczne (odsetki umowne, karne, koszty) w łącznej wysokości 53 070,77 zł. Następnie, w dniu 2 czerwca 2015 r., powód poinformował pozwanego o możliwości wystąpienia przeciwko niemu z powództwem o uznanie czynności prawnej umów darowizny z dnia 8 kwietnia 2011 r. za bezskuteczne wobec nabywcy wierzytelności. Równocześnie wezwał pozwanego do zapłaty kwoty 191 719,10 zł bądź do wskazania majątku dłużnika, z którego możliwe byłoby zaspokojenie roszczeń wierzyciela.

Na podstawie wystawionego przez dłużnika weksla in blanco (jako zabezpieczenia roszczeń wynikających z umowy kredytowej) powód wytoczył przeciwko R. W. dwa powództwa o zapłatę, z czego jedno - co do kwoty ok. 50 000 zł - zakończyło się prawomocnym wyrokiem uwzględniającym żądanie wierzyciela, zaś drugie, obejmujące roszczenie o zapłatę kwoty 122 000 zł, nie zostało jeszcze osądzone. Na podstawie uzyskanego tytułu wykonawczego w październiku 2015 r. powód wszczął przeciwko dłużnikowi postępowanie egzekucyjne, które na obecną chwilę nie wykazało niemożności zaspokojenia jego roszczenia.

W ocenie Sądu pierwszej instancji powód posiadał legitymację procesową czynną w postępowaniu. Wprawdzie pozwany podniósł, że R. W. był dłużnikiem banku (a nie powoda), z którym ustalał harmonogramy spłat zaległości, lecz takie twierdzenie jeszcze nie przesądza o słuszności jego zarzutu. Powód wykazał bowiem, że nabył skutecznie wierzytelność przysługującą zbywcy, tj. Bankowi [...] S.A. z tytułu umowy kredytowej zawartej z dłużnikiem. Na rzecz powoda przeszły również wszelkie związane z tą wierzytelnością prawa, w tym jej zabezpieczenia, m.in. weksel własny in blanco, na podstawie którego powód wszczął przeciwko R. W. dwa postępowania o zapłatę. Uprawnienie *actio pauliana* nie może być samodzielnym przedmiotem przelewu. Nie oznacza to jednak, że nie ma do niego

zastosowania art. 509 § 2 k.c. Uprawnienie to - jako ściśle związane z wierzytelnością - przechodzi z mocy prawa wraz z wierzytelnością na jej nabywcę, zgodnie z art. 509 § 2 k.c.

Powód wywodził, że R. W. wskutek rozrządzenia składnikami majątkowymi, tj. dwoma nieruchomościami położonymi przy ul. M. [...] w W. stał się niewypłacalny w wyższym stopniu niż był przed dokonaniem tych czynności. Niewypłacalność oznacza bowiem taki stan majątku dłużnika, w którym egzekucja nie może przynieść zaspokojenia wierzytelności pieniężnej przysługującej przeciwko temu dłużnikowi. Ze zgromadzonego materiału dowodowego wynika, że wprawdzie przeciwko dłużnikowi toczy się jedno postępowanie egzekucyjne, ale przyjęcie, iż do chwili obecnej nie zostało ono zakończone wyegzekwowaniem należnego powodowi świadczenia, byłoby przedwcześnie. Czynności egzekucyjne zostały bowiem podjęte przez komornika sądowego dopiero w październiku 2015 r. Powód nie przedstawił przy tym dowodu, z którego wynikałoby, że poza ww. nieruchomościami R. W. nie dysponuje jakimkolwiek innym majątkiem, z którego wierzyciel mógłby się zaspokoić. Nie ma również podstaw do tego, aby uznać, iż dłużnik posiada względem innych wierzycieli zobowiązania, które uniemożliwiłyby mu spełnienie świadczenia na rzecz powoda. W księgach wieczystych prowadzonych dla nieruchomości będących przedmiotem darowizny nie ma wzmianek o roszczeniach, czy też postępowaniach sądowych prowadzonych przeciwko dłużnikowi. Pomimo obciążenia lokalu nr [x.] przy ul. M. [...] w W. (KW [...]/3) hipoteką umowną kaucyjną na rzecz X. Bank S.A. (wpis z dnia 5 stycznia 2009 r.) brak jest informacji, aby zobowiązanie wobec tego wierzyciela nie było dotychczas wykonywane przez R. W.. W odmiennym stanie bank niewątpliwie wszcząłby postępowanie egzekucyjne celem wyegzekwowania swoich roszczeń, zwłaszcza, że jako wierzyciel hipoteczny korzysta z prawa pierwszeństwa zaspokojenia przed wierzycielami osobistymi właściciela nieruchomości, bez względu na to, czyją stała się ona własnością (tu: pozwanego). Wprawdzie fakt regulowania zobowiązań względem innych podmiotów (bez znaczenia jest, czy dłużnik czyni to dobrowolnie, czy też w drodze przymusu) nie oznacza niejako automatycznie, iż poprzez określone działanie nie można doprowadzić do pokrzywdzenia jednego z wierzycieli, lecz w niniejszym postępowaniu powód - w

ocenie Sądu - nie wykazał istnienia tej przesłanki.

Dłużnik działa ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela, gdy zdaje sobie sprawę, że wskutek dokonania czynności prawnej z osobą trzecią może spowodować niemożność zaspokojenia się tego wierzyciela z jego majątku. Działanie R. W., polegające na nieodpłatnym zbyciu na rzecz ojca dwóch lokali nie skutkowało jego niewypłacalnością w wyższym stopniu niż był dotychczas. Pokrzywdzenie wierzyciela w tym przypadku nie powstało na skutek takiego stanu majątku dłużnika, który powoduje niemożność, utrudnienie oraz odwleczenie zaspokojenia wierzyciela. Między czynnością prawną dłużnika a pokrzywdzeniem wierzyciela nie istniał zatem związek przyczynowy. Zarówno w chwili dokonania rozporządzenia składnikiem majątkowym (w 2011 r.), jak i w dacie orzekania o żądaniu powoda (2015 r.) brak było przesłanek uzasadniających istnienie po stronie dłużnika takiego stanu majątkowego, który utrudniłby wierzycielowi (powodowi bądź bankowi) skuteczne prowadzenie egzekucji i udaremnił mu zaspokojenie roszczeń choćby w części. Sam fakt dokonania przez dłużnika określonej czynności prawnej nie stanowi jeszcze o naruszeniu praw wierzyciela, lecz będzie już o tym świadczyć sytuacja, w której nie może on zaspokoić swej wierzytelności z innego majątku dłużnika. Konkluzji tej nie zmienia okoliczność, że pozwany na skutek zaskarżonej czynności osiągnął korzyść majątkową.

Nie ma też znaczenia, jaką wartość darowanego składnika majątkowego strony wskazały podczas zawarcia umowy darowizny, ani to jaka jest jego rynkowa wartość, istotne jest bowiem samo spełnienie przesłanki uzyskania przez obdarowanego korzyści majątkowej.

Artykuł 527 § 3 k.c. wprowadza domniemanie, że jeżeli wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli uzyskała korzyść majątkową osoba będąca w bliskim z nim stosunku, domniemywa się, że osoba ta wiedziała, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Ponieważ pozwany jest ojcem dłużnika Sąd Okręgowy przyjął, iż przesłanka, o której mowa wyżej, została spełniona. Jednocześnie pozwany poza gołosłownym twierdzeniem o braku wiedzy na temat istnienia zobowiązań dłużnika nie zdołał obalić powyższego domniemania, a nawet sam podniósł (w odpowiedzi na pozew), iż miał świadomość, że syn posiada zadłużenie względem banku. Ponadto, nawet gdyby

pozwany wykazał, że nie był świadomy istnienia nieuregulowanych przez syna należności, to nie można zapominać, że dłużnik dokonał nieodpłatnego przysporzenia majątkowego na rzecz ojca kosztem własnego majątku. W konsekwencji zastosowanie ma art. 528 k.c., który wprost nakazuje przyjąć, że wierzyciel może żądać uznania czynności za bezskuteczną, chociażby osoba trzecia, która uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie, nie wiedziała i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli.

Spełnienie tej przesłanki powództwa pauliańskiego nie miało jednak wpływu na zasadność roszczeń powoda. Powód nie tylko nie wykazał istnienia stanu niewypłacalności dłużnika na skutek dokonanej czynności prawnej, pokrzywdzenia wierzyciela oraz związku przyczynowo - skutkowego między tymi obligatoryjnymi elementami, ale także istnienia godnego ochrony interesu wierzyciela w postaci wierzytelności. Jedną z przesłanek uznania czynności prawnej za bezskuteczną jest wykazanie, że przysługująca powodowi wobec określonego dłużnika wierzytelność jest realna i skonkretyzowana, a nie hipotetyczna. W sprawie powód wskazywał, że posiada konkretną wierzytelność stanowiącą przedmiot żądanej przez niego ochrony, nadto stwierdzoną prawomocnym orzeczeniem sądowym. Sąd jednak miał na uwadze, że powód wywodził swoje uprawnienie z tytułu nabycia wierzytelności wobec dłużnika, który uprzednio zawarł z bankiem (zbywcą) umowę kredytową. Powoływanie się przez powoda na okoliczność dysponowania tytułem wykonawczym będącym podstawą wszczęcia egzekucji przeciwko R. W. nie mogło odnieść oczekiwanego skutku, skoro podstawą tej wierzytelności pozostawało zobowiązanie wekslowe (a nie sam stosunek podstawowy, tj. umowa kredytowa). Trudno nawet ocenić, czy powyższa wierzytelność wynika z tej samej umowy kredytowej o numerze [...], zabezpieczonej wekslem in blanco, czy jej źródłem był zupełnie inny stosunek prawny (np. nabycie wierzytelności względem tego samego dłużnika, lecz od innego podmiotu bądź od tego samego wierzyciela, ale na podstawie odmiennej umowy). Powód nie wskazywał na jakiegokolwiek zbieżności między tymi okolicznościami, a wątpliwości wzbudzał także fakt, że wysokość wierzytelności, na którą powoływał się powód w postępowaniu, nie była tożsama do tej, która stanowiła przedmiot rozpoznania w toku innych postępowań, a ponadto

została nawet zakwestionowana przez pozwanego.

Dalsze badanie tej kwestii było jednak bezprzedmiotowe z uwagi na zgłoszony przez pozwanego zarzut przedawnienia roszczeń powoda. Powód wywodził istnienie swoich roszczeń z zawarcia przez dłużnika umowy o kredyt w rachunku bieżącym oraz zbycia przez bank, będący stroną tej umowy, wierzytelności z niej wynikającej. W dniu 13 lipca 2010 r. poprzednik prawny wystawił przeciwko dłużnikowi bankowy tytuł egzekucyjny, który został następnie zaopatrzony w klauzulę wykonalności postanowieniem referendarza sądowego z dnia 4 listopada 2010 r. Wprawdzie wniosek o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu przerywa bieg przedawnienia, lecz mimo to wierzytelność powoda uległa przedawnieniu. W dniu 21 stycznia 2011 r. został bowiem wydany wierzycielowi tytuł wykonawczy i z tym dniem, według obowiązującego wówczas art. 795 § 2 k.p.c., rozpoczął swój bieg termin do wniesienia zażalenia (tu: skargi na orzeczenie referendarza). Na podstawie zgromadzonego materiału dowodowego nie można ustalić, kiedy wierzyciel dowiedział się o tej okoliczności, niemniej można przewidywać, że najpóźniej mógł uzyskać na ten temat informację z końcem lutego 2011 r. (przyjmując okres 30 dni na doręczenie mu tytułu wykonawczego oraz 7 dni na możliwość złożenia przez niego środka zaskarżenia). Uznanie wniosku o nadanie klauzuli wykonalności za czynność powodującą przerwanie biegu przedawnienia oznacza, że czynność ta nie tylko przerwie bieg przedawnienia, ale i spowoduje, iż przedawnienie nie będzie biegło do chwili ukończenia postępowania klauzulowego, czyli przez okres, w którym wierzyciel nie ma możliwości podejmowania innych środków w celu realizacji roszczenia. W konsekwencji należało uznać, że z początkiem marca 2011 r. (tj. wówczas, gdy postanowienie o nadaniu klauzuli stało się już z pewnością prawomocne, a jednocześnie brak jest informacji na temat wszczęcia przez bank egzekucji i zaskarżenia orzeczenia przez R. W.) rozpoczął bieg termin przedawnienia wierzytelności banku względem dłużnika. Obliczając powyższy termin Sąd uwzględnił także to, że do roszczeń stwierdzonych bankowymi tytułami egzekucyjnymi nie ma zastosowania art. 125 § 1 k.c., a zatem przedawniają się one w terminach przewidzianych dla roszczeń danego rodzaju - w tym przypadku po upływie 3 lat (roszczenie związane z prowadzeniem działalności gospodarczej).

Wierzytelność banku (następnie scedowana na rzecz powoda) uległa przedawnieniu najpóźniej w marcu 2014 r. Pozew zaś został wniesiony dopiero w czerwcu 2015 r., a powód w żaden sposób nie wykazał, aby w tym okresie (tzn. do marca 2014 r.) doszło do kolejnego przerwania biegu tego terminu przedawnienia. Ma to doniosłe znaczenie dla oceny żądań powoda. Wierzytelność podlegająca ochronie pauliańskiej musi być bowiem zaskarżalna. Z tego względu z ochrony tej nie korzystają wierzytelności z zobowiązań naturalnych, tj. roszczenia przedawnione. Mając zatem na uwadze, że wierzytelność powoda względem dłużnika - mimo wykazania jej istnienia - pozostawała niezaskarżalna, a nadto powód nie dowiódł spełnienia wszystkich przesłanek, o których mowa w art. 527 k.c., Sąd pierwszej instancji oddalił powództwo jako bezzasadne.

Wyrokiem z dnia 20 listopada 2017 r. Sąd Apelacyjny w [...] na skutek rozpoznania apelacji powoda wniesionej od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 17 grudnia 2015 r. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że: uznał za bezskuteczną w stosunku do powoda Niestandaryzowanego Sekurytyzacyjnego Funduszu Inwestycyjnego Zamkniętego z siedzibą w W. umowę darowizny lokalu mieszkalnego nr [y.] położonego przy ulicy M. [...] w W. zawartą w dniu 8 kwietnia 2011 r. pomiędzy R. W., a M. W. przed M. S. notariuszem w W., prowadzącą Kancelarię Notarialną przy ul. O. nr [...] (Rep. A Nr [...]), do wysokości wierzytelności Niestandaryzowanego Sekurytyzacyjnego Funduszu Inwestycyjnego Zamkniętego z siedzibą w W. w kwocie 192 125,91 zł, wynikającej z Bankowego Tytułu Egzekucyjnego z dnia 13 lipca 2010 r. Nr [...] wystawionego przez Bank [...] S.A. w W. a nabytej przez Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty z siedzibą w W. umowy sprzedaży wierzytelności z dnia 29 lutego 2012 r. zawartej pomiędzy Bankiem [...] S.A. w W. a Niestandaryzowanym Sekurytyzacyjnym Funduszem Inwestycyjnym Zamkniętym z siedzibą w W.; uznał za bezskuteczną w stosunku do powoda Niestandaryzowanego Sekurytyzacyjnego Funduszu Inwestycyjnego Zamkniętego z siedzibą w W. umowę darowizny lokalu niemieszkalnego- garażu nr[...] położonego przy ulicy M. [...] w W. zawartą w dniu 8 kwietnia 2011 r. pomiędzy R. W., a M. W. przed M. S. notariuszem w W., prowadzącą Kancelarię Notarialną przy ul. O. nr [...] (Rep. A Nr [...]), do wysokości wierzytelności Niestandaryzowanego Sekurytyzacyjnego Funduszu Inwestycyjnego

Zamkniętego z siedzibą w W. w kwocie 192 125,91 zł, wynikającej z Bankowego Tytułu Egzekucyjnego z dnia 13 lipca 2010 r. Nr [...] wystawionego przez Bank [...] S.A. w W. a nabytej przez Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamkniętego z siedzibą w W. umowy sprzedaży wierzytelności z dnia 29 lutego 2012 r. zawartej pomiędzy Bankiem [...] S.A. w W. a Niestandaryzowanym Sekurytyzacyjnym Funduszem Inwestycyjnym Zamkniętym z siedzibą w W.; zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 13 224 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (pkt 1) oraz zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 15 007 zł tytułem zwrotu kosztów procesu w instancji odwoławczej (pkt 2).

Sąd drugiej instancji nie podzielił oceny Sądu pierwszej instancji, że powód nie wykazał przesłanki niewypłacalności dłużnika R. W. albo niewypłacalności w stopniu wyższym, niż był on przed dokonaniem czynności, jak również, iż dłużnik nie dysponuje jakimkolwiek innym majątkiem oraz, że dłużnik posiada względem innych wierzycieli zobowiązania, które uniemożliwiają dłużnikowi spełnienie świadczenia na rzecz powoda.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, należało uzupełnić materiał dowodowy w sprawie o dowody z dokumentów, tj. pisma Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w W.- M. S. - Zawiadomienia o dokonanych czynnościach w związku z art. 763 KPC w sprawie KM [...] z dnia 7 grudnia 2015 r., z nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym z dnia 21 grudnia 2012 r. wydanego w sprawie prowadzonej pod sygnaturą II Nc [...] przez Sąd Rejonowy w W. przeciwko R. W. i A. B.-W. (który wyrokiem z dnia 5 czerwca 2014 r. wydanym w sprawie prowadzonej pod sygnaturą akt: II C [...] przez Sąd Rejonowy w W. został utrzymany w mocy, a co do którego Sąd Okręgowy w W., wyrokiem z dnia 24 września 2015 r. wydanym w sprawie IV Ca [...], oddalił apelacje pozwanych), pisma Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w W. – M. Z. z dnia 1 grudnia 2015 r. wydanego w sprawie Km [X.] oraz załączonego do niego tytułu wykonawczego, tj. bankowego tytułu egzekucyjnego z dnia 13 lipca 2010 r. sygn. akt: BTE nr [...], zaopatrzonego w klauzulę wykonalności sygn. akt I Co [...], które otrzymał uprzedni wierzyciel - Bank [...] S.A., a następnie przekazał powodowi. Wymienione wyżej dowody nie mogły być przedstawione na etapie postępowania przed Sądem pierwszej instancji albo przeciwko ich przeprowadzeniu na etapie

postępowania apelacyjnego nie przemawiało unormowanie art. 381 k.p.c. pozostawiające do uznania sądu drugiej instancji kwestię dopuszczenia nowych dowodów, co jest jednak ograniczone możliwością wykazania przez stronę potrzeby ich późniejszego zgłoszenia. Przepis ten nie może stanowić przeszkody do wyjaśnienia okoliczności koniecznych do prawidłowego rozstrzygnięcia sporu, do czego zawsze powinien dążyć sąd drugiej instancji. Ponadto, zgodnie z art. 382 k.p.c., sąd drugiej instancji orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym.

Sąd Apelacyjny za uzasadniony uznał zarzut apelacji, że Sąd Okręgowy nie wziął pod uwagę, co należało uznać za fakty powszechnie znane i niewymagające dowodu średnich cen nieruchomości lokalowych oferowanych do sprzedaży na rynku [...], co w konsekwencji doprowadziło do przyjęcia, że darowanie przez R. W. na rzecz wstępnego M. W. nieruchomości - dla której prowadzona jest księga wieczysta [...]/0, o powierzchni 52,2000 m², położonej w W. w Dzielnicy [...], oraz nieruchomości, dla której prowadzona jest księga wieczysta [...]/3, o powierzchni 171,1000 m², położonej w W. w Dzielnicy [...] - nie stanowiło czynności dokonanej z pokrzywdzeniem wierzyciela i nie doprowadziło do niewypłacalności dłużnika. Uznać należało, że średnie ceny nieruchomości za m² powierzchni są powszechnie znane, a więc są to okoliczności niewymagające dowodu, które powinny być wzięte pod uwagę nawet bez powołania się na nie przez strony. W konsekwencji Sąd pierwszej instancji powinien był uwzględnić, że na rynku wtórnym metr kwadratowy powierzchni mieszkalnej w W. waha się w granicach ok. 7000 – 8000 zł, co w sprawie oznacza, że pod tytułem darmym R. W. wyzbył się składników majątkowych o znacznej wartości, z których egzekucja mogłaby przynieść zaspokojenie wierzytelności pieniężnej przysługującej powodowi względem darczyńcy, a tym samym stan jego majątku został uszczuplony w taki sposób, iż stał się on niewypłacalny.

Wierzyciel może wykazywać niewypłacalność dłużnika za pomocą wszelkich dowodów, a nie tylko przez przeprowadzenie nieskutecznej egzekucji. Niewypłacalność dłużnika w rozumieniu art. 527 k.c. oznacza stan majątku dłużnika, w którym egzekucja nie może przynieść zaspokojenia wierzytelności pieniężnej przysługującej przeciwko temu dłużnikowi. Dla skorzystania przez

wierzyciela z akcji pauliańskiej wystarczy wykazanie, że niemożliwe okazało się, wobec stanu majątku dłużnika, zaspokojenie wierzytelności tego wierzyciela. W takim stanie rzeczy wadliwa jest ocena Sądu pierwszej instancji, że powód nie wykazał przesłanki niewypłacalności dłużnika. Dla skuteczności skargi pauliańskiej nie jest konieczne, by w zamiarze dłużnika leżało pokrzywdzenie wierzycieli, ani też, by zamiar ten skierowany był przeciwko określonemu wierzycielowi. Wystarczy, że dłużnik ma świadomość pokrzywdzenia wierzycieli. Świadomość taka istnieje, gdy dłużnik wie, że na skutek czynności prawnej określone aktywa wyjdą z jego majątku i że z tego powodu wierzyciele będą mieli trudności z zaspokojeniem, a w konsekwencji nastąpi ich pokrzywdzenie. Darowanie nieruchomości na rzecz pozwanego spowodowało wyjście z majątku R. W. składników majątkowych o znacznej wartości przez co powód nie może zaspokoić swoich należności.

Brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego w sprawie przez Sąd pierwszej instancji doprowadził również do wyciągnięcia z niego wniosków nie wynikających i pominięcia w ocenie treści części dowodów, w tym umowy cesji wierzytelności z dnia 29 lutego 2012 r. wraz z załącznikiem, z których wynikało, że powód nabył od Banku [...] S.A. wierzytelność w łącznej wysokości 169 516,90 zł, w tym kapitał w kwocie 131 046 zł. Wierzytelność, której ochrony domaga się powód, jest więc realna i skonkretyzowana, a nie hipotetyczna. Poza tym na rozprawie w dniu 3 grudnia 2015 r. powód oświadczył, że w związku z nabyciem wierzytelności z tytułu umowy kredytowej, której ochrony domaga się w niniejszym postępowaniu, w oparciu o załączony do niej weksel wytoczył przeciwko R. W. powództwo, które zostało zakończone wydaniem prawomocnego wyroku uwzględniającego żądanie powoda. Pozwany nie przeczył tym okolicznościom. Sąd Okręgowy jednak, ustalając stan faktyczny nie uwzględnił faktów przyznanych przez pozwanego.

Nie jest również prawidłowa ocena, że roszczenie powoda jest przedawnione i nie zasługuje na ochronę ze skargi pauliańskiej, pomimo iż powód oświadczył, że w sprawie o sygnaturze akt II C [...] został wydany prawomocny wyrok uwzględniający żądanie powoda (zasądzano częściowo roszczenie wynikające z umowy kredytowej o nr [...]zabezpieczonej wekslem), co oznacza, że został on złożony co najmniej w 2013 r., a zatem zgodnie z art. 123 § 1 pkt 1 k.c. skutecznie

przerwał bieg przedawnienia roszczenia. Okoliczność ta nie została zakwestionowana przez pozwanego. Roszczenie powoda wynikające z umowy kredytowej o nr [...] zabezpieczonej wekslem nie było przedawnione, a tym samym podlegało ochronie ze skargi pauliańskiej.

Brak było podstaw do przyjęcia, że do uznania czynności prawnej dokonanej z pokrzywdzeniem wierzyciela za bezskuteczną konieczne jest wykazanie, iż dłużnik nie dysponuje jakimkolwiek innym majątkiem. Przesłanka taka nie wynika z dyspozycji art. 527 § 1 k.c. Błędnie uznał także Sąd pierwszej instancji, że konieczne jest wykazanie przez powoda, że dłużnik posiada względem innych wierzycieli zobowiązania uniemożliwiające dłużnikowi spełnienie świadczenia na rzecz powoda.

Trafnie zarzucił skarżący, że Sąd pierwszej instancji pominął treść art. 534 k.c., uznając że powód nie może żądać uznania umów darowizny z dnia 8 kwietnia 2011 r. nieruchomości, dla których prowadzone są księgi wieczyste [...]0 oraz [...]3, za bezskuteczne względem niego, bowiem wierzytelność banku scedowana na rzecz powoda uległa przedawnieniu najpóźniej w marcu 2014 r. Skoro umowy darowizny nieruchomości zostały zawarte przez darczyńcę z pozwanym w dniu 8 kwietnia 2011 r., to powód jako następca prawny Banku [...] S.A. może żądać uznania dokonanych tych czynności prawnych za bezskuteczne wobec niego do dnia 8 kwietnia 2016 r.

Dokonanie przez dłużnika R. W. czynności prawnej w postaci zawarcia umów darowizny nieruchomości w znacznym stopniu uszczupliło jego majątek, wpływając jednocześnie na możliwość zaspokojenia wierzycieli. Co najmniej od dnia 29 lutego 2012 r. (data umowy cesji wierzytelności) R. W. trwale zaprzestał spłacania swojego zobowiązania wobec powoda. Dłużnik ten nie zaspokajał zobowiązania wobec Banku [...] S.A., a ten na skutek tego wypowiedział umowę kredytu i wystawił bankowy tytuł egzekucyjny w dniu 13 lipca 2010 r. Oznacza to, że wierzytelność banku wobec R. W. stała się wymagalna co najmniej w 2010 r. a R. W., wiedząc o zobowiązaniu, zaprzestał jego spłaty, w międzyczasie wyzbywając się swojego majątku.

Powód wykazał niewypłacalność dłużnika. Prowadzona egzekucja na podstawie nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Rejonowy w W. z dnia 21 grudnia

2012 r. w sprawie pod sygnaturą akt II Nc [...], przeciwko R. W. i A. B.-W. jest bezskuteczna. Dłużnikom nie przysługuje wierzytelność z tytułu nadpłaty lub zwrotu podatku. R. W. nie pobiera zasiłków, renty ani emerytury. Ponadto wynagrodzenie R. W. opiewa na kwotę 1750 zł brutto miesięcznie i jest wolne od potrąceń. Oznacza to, że majątek, z którego wierzyciel mógłby skutecznie przeprowadzić postępowanie egzekucyjne, to dwie nieruchomości darowane w dniu 8 kwietnia 2011 r. pozwanemu.

Pozwala to stwierdzić, że dłużnik – R. W. działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela (powoda). Ponadto pomiędzy zawarciem umów darowizn a niewypłacalnością i pokrzywdzeniem wierzyciela istniał związek przyczynowy, bowiem gdyby nieruchomości w dalszym ciągu były własnością dłużnika, to dysponowałby on majątkiem, z którego wierzyciel mógłby uzyskać zaspokojenie. Skoro powód wykazał istnienie wierzytelności w kwocie kapitału co najmniej 131 046 zł, a pozostałe przesłanki wskazane w art. 527 k.c. zostały przez powoda wykazane, to powództwo należało uwzględnić. Uzasadniało to zmianę zaskarżonego apelacją wyroku Sądu pierwszej instancji na podstawie art. 386 § 1 k.p.c.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w [...] został zaskarżony w całości skargą kasacyjną przez pozwanego. W ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. zarzucił naruszenie:

- art. 527 § 1 k.c. w zw. z art. 118 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie polegające na błędnym uznaniu, że chroniona skargą pauliańską wierzytelność nie uległa przedawnieniu, podczas gdy zarzut taki został prawidłowo postawiony przez pozwanego, a do przedawnienia doszło dnia 24 kwietnia 2012 r., a tym samym doszło do wyłączenia możliwości uwzględnienia powództwa pauliańskiego;

- art. 527 § 1 k.c. przez jego błędną wykładnię polegającą na wadliwym przyjęciu, że do uznania czynności prawnej dokonanej z pokrzywdzeniem wierzyciela za bezskuteczną nie jest konieczne wykazanie, że dłużnik nie dysponuje jakimkolwiek innym majątkiem, podczas gdy jedną z przesłanek actio Pauliana jest dokonanie przez dłużnika czynności prawnej z pokrzywdzeniem wierzyciela, tj. takiej czynności, na skutek której dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem

czynności.

W ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. zarzucił naruszenie:

- art. 213 § 1 k.p.c. w zw. z art. 228 § 1 k.p.c. poprzez ich błędne zastosowanie i przyjęcie, że średnie ceny nieruchomości za metr kwadratowy powierzchni są powszechnie znane, a więc są to okoliczności niewymagające dowodu, które powinny być wzięte przez Sąd pierwszej instancji pod uwagę bez powołania się na nie przez strony, podczas gdy nie jest to wiedza powszechnie znana, a powszechnie dostępna, w związku z czym cena przedmiotowej nieruchomości powinna zostać udowodniona przez powoda, czego ten nie uczynił. Naruszenie tych przepisów postępowania doprowadziło do swobodnego uznania przez Sąd pierwszej instancji, że cena metra kwadratowego powierzchni mieszkalnej w W. waha się w granicach 7000-8000 PLN, a co za tym idzie, że dłużnik pod tytułem darmym wyzbył się składników majątkowych znacznej wartości, z których egzekucja mogłaby przynieść zaspokojenie wierzytelności pieniężnej przysługującej powodowi względem dłużnika, a tym samym - stan jego majątku został uszczuplony w taki sposób, że stał się on niewypłacalny, co, mając na uwadze przesłankę niewypłacalności oraz ciężar dowodu, spoczywający przy zastosowaniu skargi pauliańskiej na powodzie, miało istotny wpływ na wynik sprawy i doprowadziło do naruszenia art. 527 § 1 k.c. poprzez jego błędne zastosowanie;

- art. 6 k.c. w zw. z art. 232 k.p.c. poprzez przyjęcie, że średnie ceny nieruchomości za metr kwadratowy powierzchni są powszechnie znane, a więc są to okoliczności niewymagające dowodu, które powinny być wzięte przez Sąd pierwszej instancji pod uwagę bez powołania się na nie przez strony, podczas gdy nie jest to wiedza powszechnie znana, co w związku z *onus probandi* w zakresie przesłanki pokrzywdzenia wierzyciela ma zasadnicze znaczenie, gdyż ciężar ten, co do stanu niewypłacalności dłużnika, obciąża przy ochronie pauliańskiej wierzyciela - powoda, który winien wskazywać dowody dla stwierdzenia faktów, z których wywodzi skutki prawne. Powyższe naruszenie przepisów przez Sąd drugiej instancji miało zasadniczy wpływ na wyrok, gdyż zwolnienie powoda z obowiązku udowodnienia faktów, z których wywodzi skutek prawny, przerzuciło

ten ciężar na Sąd i doprowadziło do naruszenia zasad rozkładu ciężaru dowodu;

- art. 381 k.p.c. poprzez dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym z dnia 21 grudnia 2012 r. wydanego w sprawie prowadzonej pod sygnaturą akt II Nc [...] przez Sąd Rejonowy w W. przeciwko R. W. i A. B.-W., na okoliczność istnienia wierzytelności powoda wobec syna pozwanego R. W., podczas gdy dowód ten mógł i powinien zostać powołany przez powoda już przed Sądem pierwszej instancji.

Podnosząc te zarzuty wypełniające obie podstawy skargi kasacyjnej, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia w całości i rozstrzygnięcie co do istoty sprawy, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi w innym składzie i orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego oraz o zasądzenie na rzecz pełnomocnika skarżącego kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej skarżącemu w postępowaniu kasacyjnym z urzędu według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c., podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Z przepisem tym koresponduje unormowanie zawarte w art. 398¹³ § 2 k.p.c., według którego w postępowaniu kasacyjnym nie jest dopuszczalne powoływanie nowych faktów i dowodów, a Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia. Z uwagi na powyższe uregulowania w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się jednolicie, że podstawę skargi kasacyjnej wymienioną w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. nie mogą wypełniać zarzuty naruszenia przepisów postępowania odnoszące się wprost do oceny dowodów i dokonywania ustaleń faktycznych (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 kwietnia 2018 r., IV CSK 578/17, nie publ., z dnia 26 czerwca 2018 r., V CSK 61/18, nie publ., z dnia 28 lutego 2019 r., V CSK 399/18, nie publ., z dnia 10 maja 2019 r., IV CSK 502/18, nie publ. oraz wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 11 stycznia 2007 r., II CSK 400/06, nie publ., z dnia 13 sierpnia 2008 r., I CSK 83/08, nie publ., z dnia 6 listopada 2013 r., IV CSK 119/13, nie publ., z dnia 9 stycznia 2014 r., V CSK 87/13, OSNC-ZD 2016, nr 1, poz. 4, z dnia 5 lutego

2014 r., V CSK 140/13, nie publ., z dnia 9 października 2014 r., I CSK 544/14, nie publ., z dnia 28 stycznia 2016 r., I CSK 94/15, nie publ. i z 13 kwietnia 2017 r., I CSK 93/17, nie publ.). Dotyczy to nie tylko zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., odnoszącego się wprost do sposobu oceny dowodów przez sądy, ale także przepisów pozwalających sądom na dokonywanie ustaleń metodą bezdowodową, co dotyczy uznania faktów powszechnie znanych (art. 228 § 1 k.p.c.), przyznanych (art. 229 k.p.c.), czy domniemań faktycznych (art. 231 k.p.c.). Z tej przyczyny wyłączona jest kontrola kasacyjna naruszenia art. 228 k.p.c. - w skardze podniesionego w związku z art. 213 § 1 k.p.c. - skoro zarówno fakty notoryjne jak i fakty znane z urzędu dotyczą materii bezdowodowego ustalania faktów (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 9 października 2014 r., I CSK 544/14, z dnia 10 stycznia 2008 r., IV CSK 404/07, nie publ., i z dnia 30 czerwca 2006 r., V CSK 146/06, nie publ. oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2017 r., I CSK 84/17, nie publ.). Z tej przyczyny nie mógł podlegać merytorycznej ocenie zarzut naruszenia art. 213 § 1 k.p.c. w zw. z art. 228 § 1 k.p.c. Tylko więc ubocznie stwierdzić trzeba, że nawet uwzględnienie zgodnie ze stanowiskiem skarżącego, iż przyjęte przez Sąd Apelacyjny okoliczności dotyczące średnich cen nieruchomości za metr kwadratowy powierzchni lokali nie mogły być uznane za fakty powszechnie znane, a w konsekwencji nie wymagające przeprowadzenia dowodów, nie miałyby istotnego wpływu na wynik postępowania, co jest niezbędną przesłanką uznania skuteczności zarzutu wypełniającego podstawę kasacyjną z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. Z punktu widzenia zastosowanych przez Sąd drugiej instancji przepisów prawa materialnego do oceny żądania opartego na podstawie art. 527 i nast. k.c. nie było bowiem istotne, jaką konkretnie wartość ekonomiczną - ustalaną za pomocą średnich cen za metr kwadratowy powierzchni lokalu - miały lokale będące przedmiotem zaskarżonych czynności prawnych dokonanych pomiędzy dłużnikiem (R. W.) a pozwanym, lecz czy były to rzeczy mające wartość ekonomiczną i umożliwiające przeprowadzenie z nich przez dłużnika egzekucji, których wyzbycie się miało wpływ na niewypłacalność dłużnika w znaczeniu, o którym mowa w art. 527 § 2 k.c. Przy tym założeniu nie budzi wątpliwości ocena Sądu drugiej instancji, że wyzbycie się przez dłużnika lokalu mieszkalnego oraz lokalu niemieszkalnego - garażu niezależnie od ich rzeczywistej wartości miało znaczenie dla powstania lub

pogłębienia się stanu niewypłacalności dłużnika.

Ponieważ nieskuteczny był zarzut naruszenia art. 213 § 1 k.p.c. w zw. z art. 228 § 1 k.p.c. nie mógł być także uwzględniony zarzut naruszenia art. 6 k.c. w zw. z art. 232 k.p.c. konstruowany na tej podstawie, że Sąd drugiej instancji wadliwie przyjął, że nie wymagają dowodu średnie ceny nieruchomości za metr kwadratowy powierzchni jako okoliczności powszechnie znane, które - w takim przypadku - powinien wykazywać w postępowaniu powód.

Niezasadnie podniesiono także zarzut naruszenia art. 381 k.p.c. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przeważa stanowisko, zgodnie z którym jakkolwiek zawinione niepowołanie przez stronę faktu lub dowodu w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji powinno co do zasady skutkować pominięciem tego materiału w razie powołania go w postępowaniu apelacyjnym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 2018 r., I CSK 689/17, nie publ.), to jednak art. 381 k.p.c. nie wyraża tego nakazu w sposób kategoryczny, przyznając sądowi drugiej instancji ograniczone uznanie w tym zakresie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2017 r., V CSK 65/17, nie publ i powołane tam dalsze orzecznictwo). W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 października 2020 r., I CSK 684/18 (OSNC 2021, nr 5, poz. 37) wyjaśniono, że art. 381 k.p.c. wchodzi w skład zespołu przepisów realizujących zasadę koncentracji materiału procesowego, rozwijających kierunkową regułę, zgodnie z którą strony i uczestnicy postępowania obowiązani są przytaczać fakty i dowody bez zwłoki, aby postępowanie mogło być przeprowadzone sprawnie i szybko (art. 6 § 2 k.p.c.). Mechanizm koncentracji materiału procesowego, w tym możliwość pominięcia spóźnionego materiału, służy zatem sprawności postępowania sądowego i przeciwdziała jego przewlekłości. Z drugiej strony ogranicza on jednak prawo do wysłuchania, stanowiące składnik prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP; por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 lutego 2018 r., II CSK 462/17, OSNC-ZD 2018, nr C, poz. 48). Jeżeli spóźniony dowód został przeprowadzony, sankcjonowanie tego uchybienia odrywałoby się od celu, któremu służą normy procesowe realizujące zasadę koncentracji materiału procesowego. Czasu poświęconego na przeprowadzenie spóźnionego dowodu, a w konsekwencji skutku w postaci przedłużenia postępowania spowodowanego wadliwym

uwzględnieniem wniosku, nie da się cofnąć ani naprawić. Natomiast kontrola prawidłowości dopuszczenia dowodu przyczyniałaby się do dodatkowego przedłużenia postępowania. Podejście takie kolidowałoby ponadto z postulatem dążenia do rozstrzygnięcia sprawy na podstawie całokształtu dostępnego stronom i sądowi materiału procesowego, czemu sprzyja dopuszczenie nawet spóźnionego dowodu. Kierując się tymi argumentami Sąd Najwyższy przyjął, że w skardze kasacyjnej nie można skutecznie zarzucić naruszenia art. 381 k.p.c., jeżeli naruszenie to polegało na nieprawidłowym dopuszczeniu przez sąd spóźnionych twierdzeń lub dowodów (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 2019 r., II CSK 353/18, OSNC 2020, nr 6, poz. 51). Stanowisko to podziela także Sąd Najwyższy w obecnym składzie.

Za uzasadnione należy uznać zarzuty naruszenia prawa materialnego. Trafnie podniesiono w ramach zarzutu naruszenia art. 527 § 1 k.c. jego błędną wykładnię przez przyjęcie, że do uznania czynności prawnej dokonanej z pokrzywdzeniem wierzyciela za bezskuteczną nie jest konieczne wykazanie, że dłużnik nie dysponuje jakimkolwiek innym majątkiem, co - według Sądu drugiej instancji - nie wynika z art. 527 § 1 k.c. Tymczasem przepis ten posługuje się pojęciem czynności prawnej „dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli”, co bliżej określa art. 527 § 2 k.c. i wiąże z powstaniem stanu niewypłacalności dłużnika albo stanu niewypłacalności w wyższym stopniu wskutek dokonania czynności prawnej dłużnika z osobą trzecią. Taki skutek następuje wówczas, gdy stan majątku dłużnika w następstwie dokonania kwestionowanej skargą pauliańską czynności prawnej ulega zmniejszeniu do tego stopnia, że powoduje niemożność, utrudnienie lub opóźnienie możliwości zaspokojenia wierzyciela pauliańskiego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2001 r., IV CKN 525/00 BSN 2002, nr 11, poz. 184, z dnia 8 kwietnia 1998 r., III CKN 450/97, OSNC 1998, nr 11, poz. 184, z dnia 26 marca 2015 r., V CSK 320/04, nie publ., z dnia 27 kwietnia 2018 r., IV CSK 200/17, nie publ. oraz z dnia 17 grudnia 2020 r., III CSK 163/18, nie publ.). Musi więc zachodzić związek przyczynowy pomiędzy zaskarżoną czynnością prawną dokonaną przez dłużnika a jego stanem niewypłacalności. Taki związek nie zachodzi, jeżeli pomimo dokonania czynności prawnej dłużnika z osobą trzecią dysponuje on nadal majątkiem pozwalającym na zaspokojenie wierzytelności

wierzyciela pauliańskiego, do którego może on skierować egzekucję (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2012 r., V CSK 183/11, nie publ. oraz z dnia 14 marca 2019 r., IV CSK 182/18, nie publ.). Dlatego dla oceny, czy czynność prawna dłużnika z osobą trzecią została dokonana z pokrzywdzeniem wierzyciela występującego z powództwem opartym na podstawie art. 527 k.c. istotny jest stan całego majątku dłużnika po wyeliminowaniu z niego tych jego składników, które były przedmiotem kwestionowanej na podstawie art. 527 k.c. czynności prawnej.

Od wyżej rozważanej kwestii należy jednak odróżnić zagadnienie, w jaki sposób w postępowaniu zainicjowanym skargą pauliańską należy wykazać, że czynność została dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że niewypłacalność może zostać wykazana wszelkimi dowodami, w tym postanowieniem o umorzeniu egzekucji z powodu jej bezskuteczności (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 września 1998 r., III CKN 612/97, OSNC 1999, nr 3, poz. 56). Należy dostrzec, że Sąd drugiej instancji mimo błędnej wykładni art. 527 § 1 k.c. w wyżej przedstawionym zakresie, prawidłowo jednak zastosował ten przepis oceniając, na podstawie przeprowadzonych w sprawie dowodów, że na skutek dokonania przez dłużnika czynności prawnych zaskarżonych powództwem, stał się on niewypłacalny, skoro poza tymi nieruchomościami, których się wyzbył, nie posiadał innego majątku, z którego możliwe byłoby przeprowadzenie egzekucji przez powoda jako wierzyciela.

Trafnie Sąd Apelacyjny przyjął, że przedmiotem ochrony na podstawie art. 527 k.c. może być wierzytelność istniejąca (realna) i zaskarżalna, a więc nieprzedawniona (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2017 r., II CZ 146/16, nie publ.). Dlatego wyrok uwzględniający powództwo wytoczone na podstawie art. 527 k.c. powinien wskazywać wierzytelność nieprzedawnioną, która może być zaspokojona z majątku dłużnika, w tym z przedmiotów, które na skutek dokonanej przez dłużnika czynności prawnej z osobą trzecią - zaskarżonej skargą pauliańską - weszły do majątku tej osoby. Z tej przyczyny istotnym dla rozstrzygnięcia sprawy była ocena podniesionego przez pozwanego zarzutu przedawnienia wierzytelności przysługującej powodowi nabytej w drodze przelewu od poprzedniego wierzyciela, tj. czy i w jakich granicach wierzytelność ta uległa przedawnieniu.

Tylko w celu uporządkowania zagadnienia dotyczącego przedawnienia wierzytelności nabywanych w drodze przelewu od banku, który w celu jej dochodzenia wystawił wcześniej bankowy tytuł egzekucyjny przeciwko swojemu dłużnikowi, a następnie po nadaniu mu sądowej klauzuli wykonalności wszczął egzekucję przeciwko dłużnikowi, należy wskazać, że czynności wierzyciela-banku polegające na złożeniu do sądu wniosku o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu, a następnie wszczęciu egzekucji na podstawie bankowego tytułu wykonawczego przeciwko dłużnikowi nie prowadziły do przerwania biegu przedawnienia w stosunku do nabywcy - niebędącego bankiem - takiej wierzytelności (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2016 r., III CZP 29/16, OSNC 2017, nr 5, poz. 55, z dnia 9 czerwca 2017 r., III CZP 17/17, OSNC 2018, nr 3, poz. 25, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 grudnia 2018 r., III CZP 84/17, nie publ. oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2018 r., V CSK 533/17, OSNC 2019, nr 9, poz. 96 i z dnia 28 sierpnia 2019 r., IV CSK 438/18, OSNC-ZD 2021, nr 1, poz. 5). W powołanych orzeczeniach wyjaśniono, że w razie cesji wierzytelności na nabywcę przechodzi ogół uprawnień przysługujących dotychczasowemu wierzycielowi. Co do zasady nabywca wstępuje w sytuację prawną cedenta, w tym również w zakresie przedawnienia, zbycie bowiem wierzytelności nie ma znaczenia dla jego biegu. W przypadku wierzytelności objętej bankowym tytułem wykonawczym sytuacja prawna cesjonariusza kształtuje się jednak odmiennie od sytuacji prawnej nabywcy wierzytelności objętej innym tytułem wykonawczym. Uprawnienie do wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego przysługiwało jedynie bankom i tylko na ich rzecz mogła być nadana klauzula wykonalności; nadanie klauzuli na rzecz cesjonariusza niebędącego bankiem nie było dopuszczalne. Cesjonariusz nie mógł kontynuować egzekucji wszczętej przez bank, gdyż w postępowaniu egzekucyjnym nie ma zastosowania art. 192 pkt 3 k.p.c., a więc fundusz sekurytyzacyjny, który nie mógł się powołać na bankowy tytuł egzekucyjny oraz przejście uprawnień i uzyskać klauzuli wykonalności na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. musiał uzyskać nowy tytuł wykonawczy i dopiero na jego podstawie egzekwować roszczenie. Wniosek o wszczęcie egzekucji wywołuje zatem skutek przerwy wtedy, gdy pochodzi od wierzyciela wskazanego w tytule egzekucyjnym, na którego rzecz została wydana

klauzula wykonalności, a skutki prawne postępowania egzekucyjnego wszczętego na podstawie bankowego tytułu wykonawczego związane są więc tylko z podmiotami w nim uczestniczącymi na podstawie tego tytułu w granicach podmiotowych i przedmiotowych ukształtowanych treścią klauzuli wykonalności. Nabywca wierzytelności nie będący bankiem nabywa wierzytelność w swej treści i przedmiocie tożsamą z wierzytelnością zbywającego banku, ale nie wchodzi w sytuację prawną zbywcy wywołaną przerwą biegu przedawnienia i rozpoczęciem biegu na nowo. Czynność wszczęcia postępowania egzekucyjnego przez bank wywołuje materialnoprawny skutek przerwy biegu przedawnienia jedynie w stosunku do wierzyciela objętego bankowym tytułem wykonawczym, natomiast nabywca wierzytelności niebędący bankiem, nawet jeżeli nabycie nastąpiło po umorzeniu postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 824 § 1 pkt 3 k.p.c. i rozpoczęciu biegu terminu przedawnienia w stosunku do banku na nowo, nie może się powołać na przerwę biegu przedawnienia wywołaną wszczęciem postępowania egzekucyjnego przez pierwotnego wierzyciela będącego bankiem.

Powyższe argumenty prowadzą do wniosku, że ocena podniesionego przez pozwanego zarzutu przedawnienia wierzytelności nabytej przez powoda od cedenta-banku, która ma być przedmiotem ochrony na podstawie art. 527 § 1 k.c., musi być dokonana z pominięciem ewentualnych skutków w zakresie przedawnienia, jakie wywarły czynności banku-cedenta podjęte wobec jego dłużnika w postaci złożenia wniosku o nadanie klauzuli wykonalności wystawionemu przez ten bank bankowemu tytułowi egzekucyjnemu, a następnie wszczęcia przeciwko dłużnikowi egzekucji. W konsekwencji ocena zarzutu przedawnienia wierzytelności przysługującej obecnie powodowi w stosunku do dłużnika nabytej wierzytelności (R. W.) powinna być dokonana na podstawie art. 118 k.c. w zw. z art. 120 § 1 k.c. (przez ustalenie daty wymagalności nabytej wierzytelności z uwzględnieniem stosunku prawnego, z którego ona wynika i czynności dotychczasowego wierzyciela podjętych w ramach tego stosunku prawnego np. wypowiedzenia umowy), art. 123 k.c. (przez ocenę, czy powód przedsięwziął w okresie biegu terminu przedawnienia czynności wywołujące jego przerwę, w szczególności przez wytoczenia powództwa (powództw) obejmującego (obejmujących) spełnienie świadczenia i w jakich granicach), art. 124 k.c. (przez

ustalenie, czy po przerwaniu biegu terminu przedawnienia rozpoczął on bieg na nowo) i art. 125 k.c. (ustalenie rozpoczęcia biegu terminu przedawnienia w razie stwierdzenia roszczenia prawomocnym orzeczeniem sądu). Tymczasem z poczynionych przez Sąd Apelacyjny ustaleń i ocen nie wynikają jakiegokolwiek okoliczności poza faktem wypowiedzenia umowy kredytowej nawiązujące do stosunku prawnego łączącego Bank [...] S.A., które pozwalałyby ustalić datę wymagalności roszczeń ujętych następnie w wystawionym przez ten Bank bankowym tytule egzekucyjnym. Sąd Apelacyjny w sposób błędny ocenił, że skoro R. W. nie zaspokajał zobowiązania wobec Banku [...] S.A., a ten na skutek tego wypowiedział umowę kredytu i wystawił bankowy tytuł egzekucyjny w dniu 13 lipca 2010 r., to oznacza, że wierzytelność wobec R. W. stała się wymagalna co najmniej w 2010 r. Data wymagalności roszczenia wynikająca z umowy kredytu wobec R. W. mogła i z dużym prawdopodobieństwem była wcześniejsza od daty wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego. Dokładne ustalenie tej daty ma znaczenie dla oceny, czy późniejsze czynności podjęte przez powoda jako nabywcy wierzytelności, polegające na wytoczeniu dwóch powództw o zapłatę, przerwały bieg terminu przedawnienia. Sąd Apelacyjny jedynie w odniesieniu do ustalenia, że w sprawie o sygn. akt II C [...] wydano prawomocny wyrok zasądzający częściowo - w granicach bliżej jednak przez Sąd Apelacyjny nieokreślonych - roszczenie wynikające z umowy kredytowej na podstawie żądania zgłoszonego przez powoda ocenił, że zgodnie z art. 123 § 1 pkt 1 k.c. doszło do skutecznego przerwania biegu przedawnienia. Oceniając tę kwestię, Sąd Apelacyjny podkreślił, że roszczenie powoda wynikające z umowy kredytowej zabezpieczonej wekslem nie było przedawnione. Sąd nie wskazał jednak, jakie skutki prawne dla oceny zarzutu przedawnienia wyprowadził z faktu zabezpieczenia nabytej przez powoda wierzytelności wekslem. W uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia nie odniesiono się bliżej do zarzutu przedawnienia w stosunku do tej części wierzytelności, która była dochodzona przez powoda od dłużnika w drugim, nieprawomocnie zakończonym postępowaniu. Zgodnie z art. 398¹³ § 2 k.p.c., w postępowaniu kasacyjnym nie jest dopuszczalne powołanie nowych faktów i dowodów, a Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia. Z tej przyczyny przedmiotem oceny Sądu Najwyższego

nie mogły być okoliczności wskazane w uzasadnieniu skargi kasacyjnej, które w istocie zmierzały do uzupełnienia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia w odniesieniu do szczegółowych postanowień umowy kredytowej mających znaczenie dla ustalenia daty rozpoczęcia biegu terminu przedawnienia roszczenia, czy też ostatecznego prawomocnego rozstrzygnięcia, które zapadło w stosunku do drugiego powództwa o zapłatę wytoczonego przez powoda przeciwko dłużnikowi, a które - według twierdzeń zawartych w uzasadnieniu skargi kasacyjnej - zostało prawomocnie oddalone na skutek uwzględnienia zarzutu przedawnienia. Powyższe, szcątkowe ustalenia oraz oceny prawne dokonane przez Sąd Apelacyjny na potrzeby oceny podniesionego zarzutu przedawnienia nie pozwalają na prawidłowe zastosowanie wchodzących w rachubę przepisów prawa materialnego. W konsekwencji pozwala to na uwzględnienie zarzutu naruszenia art. 118 k.c. w zw. z art. 527 k.c. podniesionego w skardze kasacyjnej.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. orzekł, jak w sentencji. Ponownie rozpoznając sprawę Sąd drugiej instancji powinien uwzględnić wykładnię prawa dokonaną przez Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 2021 r., III CZP 60/19 (OSNC 2021, nr 10, poz. 62), a precyzującą - w jej uzasadnieniu - treść, jaką powinien zawierać wyrok uwzględniający skargę pauliańską. Także w tej uchwale podkreślono, iż w orzeczeniu tym powinno zostać określone, w jakich granicach - co dotyczy także wierzytelności przez wskazanie wierzyciela i jej wysokości - może być prowadzona egzekucja. Dodać należy, że wskazanie to powinno nastąpić w granicach, w jakich wierzytelność ta nie jest przedawniona.

jw

a.s.